

STEAGURI DE MERCENARI STRĂINI LA CURTEA LUI MIHAIL APAFI (1663-1684)¹

Florin Nicolae Ardelean*

Abstract: *The military innovations of the early modern period had a considerable influence on the Transylvanian principality. In the Sixteenth and Seventeenth century most European armies had compact groups of foreign soldiers, recruited for their efficiency and their ability to use the new weapons of that period. For similar reasons the Transylvanian rulers employed foreign soldiers, usually as a part of their guard. Although he was not considered a strong prince, with remarkable political or military accomplishments, Michael Apafi had a significant group of mercenaries at his disposal. According to the official documents of the princely court from the period 1663-1684, the army of the court consisted of: two units of German soldiers, one unit of Seimeni (Walachians, Moldavians and Serbs), one unit of Hungarian soldiers, three units of Polish soldiers (the so called French companies) and 10-13 of Hungarian cavalry units. Maintaining this small standing army, in spite the high costs it involved, is a poof of Apafi's intention to restore the political influence and prestige of Transylvania.*

Keywords: Transylvania, principality, mercenaries, cavalry, infantry, Germans, Seimeni, Hungarians

În secolele XVI-XVII organizarea militară a stat sub semnul unor importante inovații de natură strategică, tehnică și structurală ce au schimbat modul de desfășurare a conflictelor militare și alcătuirea armatelor europene din epoca modernă timpurie. Această „revoluție militară”, pentru a utiliza un concept lansat de istoriografia anglo-saxonă la mijlocul secolului XX, s-a caracterizat prin: răspândirea și perfecționarea armelor de foc, supremația infanteriei, creșterea efectivelor militare, răspândirea fortificațiilor bastionare, generalizarea mercenariatului și în cele din urmă apariția armatelor permanente².

* Asistent cercetare, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca; email: florinardelean1@yahoo.com

¹ Acest studiu a fost redactat în cadrul proiectului CNCISIS, TE, 356/2010.

² Conceptul de „revoluție militară” a stârnit o dezbatere amplă și de lungă durată în istoriografia europeană. Utilizat pentru prima dată de Michael Roberts în anul 1955 în legătură cu transformările petrecute între anii 1560-1660, acest concept a câștigat numeroși adepți, dar și critici în ultimele decenii. O analiză critică a teoriei lui Roberts a fost realizată de Geoffrey Parker într-un studiu din anul 1976 în care autorul identifică cele patru elemente ce constituie fundamentul teoriei „revoluției militare”: revoluția tactică realizată prin introducerea formațiilor de luptă liniare ce puneau în valoare armele de foc portabile, revoluția strategică manifestată prin utilizarea mai multor armate în mod simultan în timpul unei campanii, creșterea efectivelor militare și creșterea impactului războiului asupra societății. O primă critică la teoria lui Roberts are în vedere intervalul cronologic al „revoluției militare” al cărei început Parker îl identifică mult mai devreme, în cea de a doua jumătate

Aceste inovații s-au răspândit treptat în întreaga Europă, influențând într-o măsură semnificativă și organizarea militară din principatul autonom al Transilvaniei. Principii ardeleni nu au beneficiat niciodată de o adevărată armată permanentă, însă au existat o serie de grupuri militare cu caracter permanent sau semi-permanent, ce prestau în exclusivitate sau cu precădere sarcini militare. Soldații de la curtea princiară constituiau cel mai important nucleu militar permanent, fiind în numeroase cazuri mercenari străini.

De obicei termenul de mercenar este asociat cu cel de soldat profesionist, însă realitățile secolelor XVI-XVII nu corespundeau întotdeauna acestei generalizări. Unii istorici susțin că în această perioadă războiul a parcurs un proces de „democratizare”, în sensul lărgirii arealului de categorii sociale ce erau implicate în desfășurarea conflictelor militare³. Dacă în Evul Mediu războiul era apanajul unor profesioniști, provenind din straturile superioare ale societății (nobilimea – *bellatores*), în secolele XVI-XVII războiul a început să se bazeze mai mult pe cantitate decât pe calitate, fapt ce a necesitat implicarea unor grupuri sociale ce nu aveau războiul și arta militară drept singura preocupare. Utilizarea armelor de foc de către mercenari nu necesita abilități extraordinare sau forță fizică, prin urmare mercenarii epocii moderne timpurii puteau fi recrutați și din rândul unor nespecialiști. Războiul tindea să devină pentru mulți mercenari o „afacere de sezon”, campaniile desfășurându-se de obicei între lunile aprilie și octombrie. Recrutarea în masă și pregătirea minimală nu erau însă suficiente în cazul trupelor de cavalerie, deoarece abilitățile ecvestre se câștigau într-un timp îndelungat, prin urmare cei mai mulți mercenari alcătuiau trupe de infanterie⁴. Din marea masă a mercenarilor se desprindeau veteranii, cei care participaseră la mai multe bătălii și campanii, care alcătuiau nucleul detașamentelor ce se recrutau în ajunul noilor campanii. Acești veterani erau adevărații mercenari profesioniști, motiv pentru care unii dintre ei primeau soldă mai mare, uneori

a secolului al XV-lea. De asemenea, Parker insistă asupra importanței fortificațiilor de tip italian (*trace italienne*) și a altor procese istorice ce au influențat schimbările de ordin militar: creșterea demografică, dezvoltarea economică și afirmarea monarhiilor centralizate cu un aparat birocratic dezvoltat. Geoffrey Parker, „*Military Revolution*” 1560-1660–*A Myth?*”, „*The Journal of Modern History*”, Vol. 48, No.2, Chicago, 1976, p. 195-214; pentru o evaluare a celorlalte teorii și interpretări generate de acest concept, vezi Frank Tallet, *War and Society in Early Modern Europe 1495-1715*, London and New York, 1992; John Dewald (ed.), *Europe 1450 to 1789. Encyclopedia of Early Modern Europe*, IV, New York, 2004, p. 133-135; Christer Jörgensen, Michael F. Pavkovic, Rob S. Rice, *Fighting Techniques of the Early Modern World. AD 1500 ~ AD 1763. Equipment, Combat Skills, and Tactics*, New York, 2005; Jeremy Black, *Rethinking Military History*, London and New York, 2004.

³ Unul dintre primii istorici care a sesizat această evoluție a fost Jakob Burckhardt, care susține că „democratizarea” războiului s-a produs ca o consecință a perfecționării și răspândirii tot mai largi a armelor de foc, fenomen ce este asociat și răspândirii mercenariatului. Vezi Jakob Burckhardt, *Cultura Renașterii în Italia*, vol. I, București, 2000, p. 113-114.

⁴ *Europe 1450 to 1789. Encyclopedia of Early Modern Europe*, p. 117.

chiar și pe perioada iernii. Viața militară putea să devină îndestulătoare sau chiar profitabilă și din punct de vedere economic. În armatele monarhilor din vestul Europei sau în cele ale împăraților Habsburgi, soldele de bază erau asemănătoare cu plata unor ucenici de meșteșugari, pe când cele ale ofițerilor și ale veteranilor erau mult mai mari⁵.

Mercenarii, mai ales dacă luptau în slujba unor monarhi străini, aveau tendința de a se solidariza în funcție de țara de proveniență și de natura armamentului pe care îl foloseau. Astfel mercenarii elvețieni au devenit cunoscuți pentru utilizarea sulitelor lungi, pe când spaniolii s-au făcut remarcați prin utilizarea muschetelor grele⁶.

Pentru a completa efectivele militare autohtone, dar și pentru a profita de experiența militară a popoarelor învecinate, principii ardeleni au luat deseori în slujba lor mercenari străini. Prezența soldaților străini, aflați de obicei sub controlul direct al autorității centrale, nu era bine privită de stări, care își vedeau astfel diminuat rolul politic și mai ales militar. Aversiunea națiunilor privilegiate transilvănene față de mercenari se încadrează într-un sentiment mai general de dezaprobare față de orice fel de străini ce puteau să influențeze conducerea politică a țării și să preia, în detrimentul localnicilor, funcțiile politice și administrative⁷.

Din punctul de vedere al organizării militare, domnia lui Mihail Apafi nu trebuie considerată în mod necesar o perioadă de declin. Desigur, venirea lui Apafi pe tronul Transilvaniei a avut loc într-o perioadă dezastruoasă pentru principat, marcată de eșecul campaniei militare din Polonia a principelui Gheorghe Rákóczi al II-lea din anul 1657, de expedițiile punitive ale turcilor din anii ce au urmat și de însemnate pierderi teritoriale. Restrângerea teritorială a afectat și capacitatea de apărare a țării. Pierzând o parte însemnată din regiunea de vest, Transilvania a rămas fără sistemul ei defensiv, construit de-a lungul unui secol de către principii anteriori. Capacitatea de recrutare a steagurilor de soldați autohtoni a fost de asemenea redusă. Pentru a remedia această situație, principele Apafi a recurs la angajarea unor steaguri permanente de mercenari străini. Această soluție era în spiritul modernizării militare din epocă, însă întreținerea unei armate permanente era condiționată de existența unui stat centralizat, care să dispună de un aparat birocratic și un sistem fiscal eficient.

Despre oastea de curte a principelui Mihail Apafi, istoricul George Bariț afirma: „gardele [gărzile] erau compuse mai mult din români și sârbi sub numele turcesc de Seimeni ca în Muntenia precum și din germani; gardele [gărzile] în

⁵ *Ibidem*, p. 118.

⁶ Constantin Rezachevici, *Mercenarii în oștile românești în Evul Mediu*, „Revista de Istorie”, Tom 34, nr. 1, 1981, p. 37-38.

⁷ David Prodan, *Supplex Libellus Vallachorum*, București, 1967, p. 91.

sumă totală de până la una mie oameni.”⁸ Aprecierea lui Bariț este una aproximativă, însă apropiată de adevăr, după cum o demonstrează și documentele oficiale ale curții princiare. Actele de mustră și registrele de plată (*erogationes*), păstrate în fondul „Colecția Socoteli Princiare” din Arhivele Naționale, Direcția județeană Cluj, aduc informații importante privind efectivele, alcătuirea și costurile economice implicate de întreținerea unităților de mercenari aflate în slujba principelui Mihai Apafi. Din documentele analizate, rezultă că în perioada 1663-1684 acest principe beneficia de serviciile a 7 unități de pedestri: două steaguri de mercenari germani, un steag de seimeni, un steag de mercenari maghiari și trei steaguri de mercenari polonezi, așa-numitele „steaguri franceze”. De asemenea din anul 1682 sunt semnalate 13 și mai apoi 10 steaguri de cavalerie, alcătuite în exclusivitate din oșteni maghiari.

Tabel 1

Efectivele steagurilor de mercenari de la curtea lui Mihail Apafi I

	1663	1666	1673	1674	1679	1680	1681	1682	1683	1684
Seimeni	53	28	44	44		79	64		77	68
Germani			102	111		211	279		171	162
Maghiari		47	59	46	129	64	231	663	651	527
Polonezi					300	291	327		271	279
Total	53	75	205	201	429	645	901	663	1.170	1.036

(A.N.D.J.C., Fond: *Colecția socoteli princiare*, 46 *Evidențe nominale de efective militare*, f.1-246)

Germani

Prezența mercenarilor germani în oștile princiare nu era o noutate. Apreciați mai ales pentru priceperea lor în utilizarea armelor de foc, germanii au început să ocupe cel mai important loc în rândul națiunilor străine ce luptau în armatele transilvănene odată cu începutul secolului XVII. Un moment semnificativ a fost participarea Transilvaniei la războiul de 30 de ani, când principele Gabriel Bethlen a luat în slujba sa un întreg regiment de muschetari germani, aflați anterior în solda Habsburgilor, pe care i-a așezat la Vințu de Jos⁹.

La curtea lui Apafi unitățile permanente de mercenari germani sunt menționate începând cu anul 1673. Pe parcursul perioadei studiate, efectivele celor două unități oscilează între 102 și 279 membri. Un registru de mustră realizat la începutul anului 1680 (1 ianuarie) prezintă o situație detaliată a celor două steaguri de pedestri germani:

⁸ George Bariț, *Părți alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, ediția a II-a, vol. I, Brașov, 1993, p. 105.

⁹ Ioan Kemény, *Memorii 1607-1662*, Cluj-Napoca, 2002.

***Steagul de pedestri germani
condus de căpitanului Madarász Mátyás***

- căpitanul 50 florini
- sergentul 12 florini
- 2 furieri 10 florini fiecare
- caporalul 7 florini
- chirurgul (Feltscher) 8 florini
- tâlmaciul 6 florini
- 8 caporali cu solde de 6 florini (excepție face un caporal căruia i se cuveneau 8 florini)
- 3 toboșari cu solde de 5 florini
- 19 libertini cu solde de 5 florini
- 89 de soldați de rând (gregari) cu solde de 4 florini
- ultima persoană înscrisă ocupă funcția de instigator și are o soldă mai mare, de 6 florini.

Efectivul steagului era de 127 de persoane cu o soldă totală de 625 florini

A doilea steag de pedestri germani (Kállai)

- stegarul (signifer) 25 florini
- sergentul 12 florini
- 2 furieri 10 florini fiecare
- notarul (scriba) 7 florini
- un libertin caporal 7 florini
- 3 caporali cu solde de 6 florini
- 2 instrumentiști (tympanista) cu solde de 5 florini
- 12 libertini cu solde de 5 florini
- 61 de soldați de rând (gregari) cu solde de 4 florini

Efectivul celui de al doilea steag era de 84 de persoane cu o soldă totală de 396 florin¹⁰.

Organizarea internă a steagurilor germane este una complexă, acestea beneficiind de cel mai numeros corp ofițeresc și personal auxiliar. Steagurile germane erau conduse de căpitani, ce primeau cea mai consistentă soldă, în valoare de 50 de florini. Ceilalți ofițeri: stegari (*signifer*), sergenți, caporali, primeau solde cu valori cuprinse între 25 și 5 florini. Soldatul de rând primea o soldă de 4 florini

¹⁰ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Cluj (infra: A.N.S.J. Cluj), Fond Colecția socoteli princiare, 46, Evidențe nominale de efective militare, f. 44-47.

pe lună. În alcătuirea unităților germane mai intrau și câțiva instrumentiști: toboșari sau trâmbițași, de obicei câte trei în fiecare steag. Personalul auxiliar, necombatant, era alcătuit din: furieri (funcționari ce se ocupau de menținerea registrelor, dar și de aprovizionarea soldaților), un chirurg, un notar (*scriba*) și un tâlmaci.

Maghiari

Printre trupele de lefegii ale lui Mihail Apafi se afla și un steag de pedestri maghiari. Originea acestor soldați este nesigură. Acești pedestri puteau fi recrutați din cadrul populației autohtone a principatului însă mai probabil proveneau din rândurile rebelilor din Ungaria Superioară, nobili, dar și soldați experimentați din garnizoanele de la frontiera cu turcii, ridicați împotriva stăpânirii habsburgice. După suprimarea rebeliunii, pe parcursul anilor 1671-1672 mulți dintre aceștia și-au căutat refugiul la curtea principelui Apafi¹¹. În registrele de socoteli princiare aceștia sunt menționați pentru prima dată în anul 1666. Steagul pedestrilor maghiari era alcătuită din 5 subunități (decurii), fiecare alcătuite din câte 9 oameni, cu excepția ultimei decurii, ce avea doar 8 oameni. În cadrul fiecărei decurii solda oșteanului obișnuit era de 3 florini. Steagul era condus de un hotnog ce primea o soldă de 14 florini, secondat de încă 3 ofițeri cu solde de 4 florini. Numărul total de persoane era de 47, iar solda totaliza 159 de florini¹². În anii următori, efectivele acestui steag au sporit însă organizarea internă a unității a rămas aceeași. Spre exemplu în anul 1680 în registre sunt pomeniți 64 de pedestrii maghiari, context în care crește și solda hotnogului la 24 de florini. Cu cât oștenii din subordinea sa erau mai numeroși, cu atât era mai mare și solda cuvenită comandantului.

Seimeni

Cea mai veche categorie de mercenari străini, semnalată de documentele noastre, o reprezintă seimenii. Prima lustră cunoscută a steagului de seimeni a fost realizată la 1 ianuarie 1663. Oștenii erau împărțiți în cinci sub-unități cu efective de 10-12 oameni (I- 12, II- 10, III- 10, IV- 11, V- 10), în total 53 de soldați. Solda însumată a acestora era de 271 florini. Această unitate militară era alcătuită în mare parte din români, foarte probabil munteni și moldoveni. 6 dintre ei poartă numele de *Molduvan*, iar alți 12 variații ale numelui Muntean (*Muntyan*, *Muntanul*, *Muntan*). Alte nume și prenume românești întâlnite în registru: *Mircse*, *Stegar*, *Radul*, *Wladul*, *Dumitru*, *Kopil*, *Stan*, *Aprod* etc. Cu o frecvență ridicată apare și numele *Racz* (de 6 ori), alături de alte nume de origine slavă, precum *Stojan* sau *Juvan*, dovadă că cel puțin o parte dintre semenii puteau fi sârbi sau din rândul altor

¹¹ László Makkai, Zoltán Szász (coord.), *History of Transylvania*, vol. II, New York, 2001, p. 330-336.

¹² A.N.S.J.CLUJ, Fond Colecția socoteli princiare, 46, Evidențe nominale de efective militare, f. 30.

popoare de la sud de Dunăre¹³. Deși la origine seimenii au fost mercenari sud-dunăreni în slujba domnilor din Țara Românească, în Transilvania această categorie militară avea o alcătuire mixtă din punct de vedere etnic, elementul românesc ocupând o pondere însemnată. Într-un registru din anul 1684 conducătorul seimenilor este numit ceaș, iar ofițerii ce conduceau subdiviziunile unității se numeau vătăfi. Apogeul efectivelor de seimeni a fost atins în 1680, când sunt menționați 79 de astfel de oșteni în slujba principelui ardelean. De asemenea menționăm că pe parcursul întregii perioade (1663-1684) seimenii au soldele cele mai mari, 5 florini pe lună pentru fiecare soldat de rând.

Steagurile „franceze”

Cei mai numeroși mercenari pedestri de la curtea principelui Apafi în această perioadă au fost polonezii. În registre însă, unitățile militare pe care le alcătuiau soldații polonezi sunt numite steaguri sau companii franceze. Contextul în care acești soldați au ajuns în slujba principelui ardelean a fost determinat de alianța franco-polonă ce intenționa să limiteze influența Habsburgilor în Europa centrală și de sud-est. O bună oportunitate s-a ivit pentru dușmanii Habsburgilor odată cu izbucnirea revoltei nobilimii maghiare împotriva stăpânirii austriece. Planul Franței de a crea o diversivitate pe frontul răsăritean al Habsburgilor implica și atragerea Transilvaniei de partea sa. După negocieri repetate principele Mihail Apafi semnează un tratat de alianță cu Polonia și Franța pe 13 aprilie 1678. Încă de la sfârșitul lui septembrie 1677, marchizul de Béthune, reprezentatul Franței în aceste negocieri, recrutează trupe de mercenari polonezi cu care trece în Transilvania¹⁴. În primul an aceste trupe au fost întreținute din subsidiile furnizate de francezi, motiv pentru care au și fost numite „steaguri franceze”, însă din anul 1679 ele apar în registrele de plată ale vistieriei princiare. Conform registrului din 1 ianuarie 1680 structura unităților de mercenari polonezi este următoarea:

I. Primul steag „francez”

- căpitanul *Henric von Offen* 38. florini
- vice-căpitanul 20 florini
- ofițer 14 florini
- sergent 10 florini
- furierul 9 florini

¹³ *Ibidem*, f. 1.

¹⁴ Tratatul dintre Transilvania, Franța și Polonia s-au desfășurat pe parcursul mai multor ani, începând cu 1674. Vezi Susana Andea, *Transilvania, Țara Românească și Moldova. Legături politice (1656-1688)*, p. 279; *History of Transylvania*, p. 343-352; Ioan Hudiță, *Répertoire des documents concernant les négociations diplomatiques entre la France et la Transylvanie au XVIIe siècle (1636-1683)*, Paris, 1926, p. 18-21.

- maestrul de mustră (muster) 6 florini
- caporal 6 florini
- caporal 6 florini
- ofițer 4 florini
- 3 toboșari 4 florini
- 10 decurioni 4 florini
- 76 soldați de rând (gregari) 3 florini

Efectivul primului steag „francez” era de 98 de oameni cu o soldă totală de 394 florini

II. Al doilea steag „francez”

- căpitanul Ioannes Podlesky 38 florini
- vice-căpitanul 20 florini
- ofițer 14 florini
- sergentul 10 florini
- furierul 9 florini
- muster-ul 6 florini
- ofițer 5 florini
- caporal 6 florini
- caporal 6 florini
- ofițer 4 florini
- 3 toboșari 4 florini
- 10 decurioni 4 florini
- 74 soldați de rând (gregari) 3 florini

Efectivul celui de al doilea steag „francez” era de 97 de persoane cu o soldă de 392 florini

III. Al treilea steag „francez”

- căpitanul Cristoph Crakovsky 38 florini
- vice-căpitanul 20 florini
- ofițer 14 florini
- sergentul 10 florini
- furierul 10 florini
- ofițer 4 florini
- muster-ul 6 florini
- 3 caporali 6 florini
- 3 toboșari 4 florini

- 9 *decurioni* 4 *florini*
- 76 *soldați de rând (gregari)* 3 *florini*

*Efectivul celui de al treilea steag „francez” era de 96 de oameni cu o soldă de 386 florini*¹⁵.

În perioada 1679-1684 efectivele mercenarilor polonezi oscilează între 271 și 327 de membri. Cei trei căpitani, Henric von Offen, Ian Podleski și Cristof Crakovski, beneficiau de solde în valoare de 38 de florini, soldații de rând aveau solde de 3 florini pe lună, în timp ce soldele ofițerilor de rang inferior se situau între 4 și 20 de florini. Companiile „franceze” ale căpitanilor Podleski și Crakovski sunt pomenite și în jurnalul lui Mathias Miles, ca participante la campania oștirii transilvănene, efectuată în Ungaria, în perioada august-noiembrie 1681¹⁶.

Steagurile de cavalerie

Începând cu anul 1682 apar în registre 12 steaguri de mercenari maghiari, călăreți și un steag de dragoni. Ofițerii apar cu un număr mai mare de cai, hotnogii spre exemplu având de obicei câte 6 cai. În multe cazuri, chiar și soldații de rând sunt pomeniți cu câte 2 sau 3 cai. În afară de steagul de dragoni și de steagul de carabinieri, despre care știm că erau înarmați cu arme de foc, armamentul celorlalte 11 steaguri nu este menționat. Din moment ce călăreții purtători de arme de foc sunt menționați ca și categorii distincte, putem bănui că celelalte steaguri erau de lăncieri. O primă mustră a acestor steaguri s-a realizat pe parcursul a două zile (26-27 iunie) în Alba Iulia, înainte ca oastea ardeleană să pornească în campanie în Ungaria în sprijinul rebelilor curuți:

I. *Steagul de carabinieri maghiari, cu 4 ofițeri și 8 decurii (I- 10, II- 9, III- 8, IV- 9, V- 6, VI- 10, VII- 8, VIII- 11), un efectiv total de 75 de oameni, cu solda plătită pe două luni în valoare de 1112 florini;*

II. *Steagul de cavalerie al hotnogului Szekeres János, alcătuit din 67 de ostași, cu solda pe două luni în valoare de 860 de florini;*

III. *Steagul de cavalerie al hotnogului Székely Samuel, alcătuit din 78 de ostași cu solda pe două luni în valoare de 1016 florini;*

IV. *Steagul hotnogului Szürtei György doar 38 de oameni, cu o soldă pe două luni în valoare de 466 florini;*

V. *Steagul hotnogului Szilágyi i Miklós cu 53 de oameni și solda pe două luni în valoare de 712 florini;*

¹⁵ A.N.S.J. Cluj, Fond Colecția socoteli princiare, 46, Evidențe nominale de efective militare, f. 49-53.

¹⁶ Miles Mátyas naploja, în *Monumenta Comitalia Regni Transylvaniae*, vol. XVII, Budapest, 1894, p. 356.

VI. *Steagul hotnogului Horváth János cu 73 de oameni și solda pe două luni în valoare de 920 florini;*

VII. *Steagul hotnogului Rácz János cu 69 de oameni și solda pe două luni în valoare de 917 florini;*

VIII. *Steagul hotnogului Vajo András (menționat și în anul 1681) cu 77 de soldați și solda pe două luni în valoare de 992 florini;*

IX. *Steagul de pedestri maghiari al hotnogului Szilágyi i Miklós cu 57 de oameni și solda pe două luni în valoare de 564 florini;*

X. *Steagul hotnogului Tholyai János cu 53 de oameni, cu solda pe două luni în valoare de 706 florini;*

XI. *Steagul hotnogului Tolnai András cu 48 de oameni și solda pe două luni în valoare de 652 de florini;*

XII. *Steagul hotnogului Tordai János cu 50 de oameni și solda pe două luni în valoare de 636 florini;*

XIII. *Steag de dragoni cu efective neprecizate.*

În total, 663 de soldați cu solda totală pentru două luni de zile 9.553 florini¹⁷.

Pentru anul 1683 registrele de mustră sunt mult mai numeroase decât cele din anii precedenți, din cauza campaniei desfășurate în acest an. Pe parcursul anului efectivele trupelor de cavalerie oscilează între 13 steaguri cu 604 oameni (februarie)¹⁸ și 10 steaguri cu 474 oameni (noiembrie)¹⁹. Efectivele trupelor de infanterie sunt de aproximativ 566 de oameni. Despre plata soldelor știm că s-a efectuat de mai multe ori pe parcursul anului. În cazul trupelor de cavalerie avem trei registre din lunile februarie, iulie și noiembrie, când plata soldelor era făcută pentru 2 luni de zile. La acestea se adaugă registrele din luna iulie și august unde figurează un singur steag de cavalerie alături de detașamente din câteva steaguri de pedestri, ce au rămas în țară. Deși nu dispunem de totalitatea registrelor de mustră putem aprecia că plata soldelor, în cazul steagurilor de cavalerie, s-a făcut cel puțin pentru 8 luni de zile. În cazul trupelor de infanterie registrele sunt mai puține însă putem bănuî că și aceste unități militare și-au primit soldele pentru cea mai mare parte a anului. Din datele existente rezultă că din vistieria princiară s-au plătit cel puțin 27.017 florini pentru soldele mercenarilor în anul 1683, însă suma reală era cu siguranță mult mai mare.

Cele 7 steaguri de infanterie și cele 13 (mai apoi 10) steaguri de cavalerie constituiau un nucleu de armată permanentă la curtea principelui Mihail Apafi. Apariția acestor unități militare este strâns legată de contextul politic creat de

¹⁷ A.N.S.J. Cluj, Fond Colecția socoteli princiare, 46, Evidențe nominale de efective militare, f. 86-99.

¹⁸ *Ibidem*, f. 99-102.

¹⁹ *Ibidem*, f. 118-128.

alăturarea Transilvaniei la coaliția anti-habsburgică. Obligațiile față de Poartă dar și angajamentele luate de principele Apafi față de rebelii maghiari și statele europene ce îi susțineau (Franța și Polonia) au prilejuit participarea armatei transilvănene la o serie de campanii îndreptate împotriva Habsburgilor. Cu un teritoriu semnificativ diminuat după represaliile turcești din anii 1658-1660, Transilvania nu se mai putea bizui pe o armată puternică de soldați autohtoni. Mercenarii străini nu erau o noutate în armata Transilvaniei, însă pe baza acestor registre se poate contura o imagine clară a alcătuirii și funcționării unei astfel de armate.